
Sveto pismo - duša teologije

Kada je u listopadu 1962. godine otvarao II. vatikanski sabor, Ivan XXIII. jasno je izrazio njegov duh i orijentaciju: "Koncil će biti pastoralni koncil, ne kanimo nikoga osuđivati, želimo pomoći stvaranju boljega svijeta." U četiri godine rada s tisuću i pet stotina javnih intervenata, s više od sto tisuća pisanih sugestija i prijedloga, s oko pet stotina i dvadeset sati rasprava i odluka u koncilskoj auli, Crkva je željela progovoriti i progovorila je o samoj sebi. Zaključujući Koncil, u listopadu 1965., Pavao VI. reče: "Crkva živi." Te dvije Papine riječi izražavaju bit ovoga, po mnogima, ekleziološkog koncila. Crkva nije kovčeg mrtvih istina, muzej prošle kulture, nego organizam pun života. A živjeti znači, unatoč nepromjenljivosti bitnih struktura, mijenjati se i napredovati. Život Crkve, kolikogod svijet utjecao na njega i on na svijet, zavisi najprije o njezinoj sposobnosti da ljudima ponudi Boga, da im omogući susret s njim. Jasno je da ta ponuda značajno zavisi o Božjoj ponudi samoga sebe čovječanstvu. Bez te Božje ponude, koju nalazimo u Pismu, Crkva jedva da ima što ponuditi čovjeku. Zato je Koncil i progovorio o Pismu vrlo slojevito, a mi se želimo u četrdesetoj godini od završetka Koncila prisjetiti jednog od njegovih temeljnih izričaja o Pismu i istaknuti njegovu važnost i trajnu aktualnost.

Pozivajući se na tradicijski nauk Crkve, u *Dogmatskoj konstituciji o božanskoj objavi* Sabor tvrdi: "Proučavanje svetih stranica" treba biti "duša svete teologije" (DV, 24). Tim izričajem, koji se oslanja na aristotelovski hilemorfistički rječnik, Koncil postavlja Sv. pismo u središte teološkoga promišljanja zbilje, odnosno svu teologiju stavlja u intrisečni suodnos sa Sv. pismom, određuje Sv. pismo kao formu, vitalni princip, kriterij identiteta i ispravnosti sveukupnoga teološkoga govora. Uočavajući važnost i dosege ovoga koncilskoga izričaja i pokušavajući ga prereći u suvremenom čovjeku razumljivije pojmovlje, K. Rahner kaže da kršćanska teologija nije toliko "riječ

o Bogu” koliko je “riječ o Božjoj riječi”. Svaki, dakle, kršćansko-teološki govor o Bogu naslonjen je, polazi od Božje riječi, od objave, od ljudskog potvrdnog i ljudskim rječnikom formuliranoga odgovora na Božji govor, na Božje samoočitovanje u povijesti.

Božje se samoizražavanje u povijesti ostvaruje u/po konkretnom iskustvu ljudi, u/po konkretnom izričaju toga iskustva. Ni događaj ni iskustvo, a ni riječ o njima nisu nikada jednoznačni. Predstavljaju se kao višeznačno pitanje koje zahtijeva odgovor, interpretativni odgovor koji nam je ponuđen u Sv. pismu. Taj pisamski, vjernički odgovor na Božji govor Božja je riječ za nas, Božja objava.

Sv. Pismo je riječ vjere, povelja vjere, crkvene vjere, norma crkvene vjeroispovijesti i prakse, najjači izvor spiritualnosti i etike Crkve. Kao zajednica vjere, Crkva u njemu prepoznaje magna chartu svekolikoga ljudskog društva. Usmjerujući ljudsku pozornost na Boga, Pismo zrcali stvarnost ljudskoga života i bogatstvom svojega jezika, svojih slika, likova i priča, svojim jedinstvenim sadržajem, svojim pravilima životne mudrosti i dokumentima kulture povijesti staroga Orijenta određuje osnovu temeljnih ljudskih vrijednosti i vrednota. Kao sveto, ono je Bogu pripadajuće, Bogu u svoj njegovoj različitosti od svijeta i ljudi, ono je Božji govor, Božja riječ, ne samo jer o Bogu govori nego jer od Boga i potječe. Bog mu je nadahnitelj, a to nipošto ne znači zanijekati ljudsku povijest njegova nastanka. Bog nije u njemu tvarno i doslovno prisutan, ono nije ni prijepis neke izvorne knjige, koja je pohranjena kod Boga u nebu, kao što je Kur'an za muslimane, nego je izvrstan spoj, dijalektika Božje riječi u ljudskoj riječi.

Mnoga dostignuća kojima se s pravom diči suvremeni čovjek nezamisliva su bez biblijske potke, bez biblijskog gledanja, promišljanja i vrednovanja životne zbilje. Osjetljivost na povijest kao na fundamentalnu kategoriju života, odnosno povijesno mišljenje kao epohalno otkriće novoga doba nije moguće bez egzistencijalnog iskustva vjere koje Biblija nudi. Vjernički obzor monoteizma i eshatona, Boga stvoritelja i svijeta kao stvorenja, omogućio je nadvladavanje mitsko-cikličke slike svijeta i otvorio oči za vrijeme i povijest kao supstancijalnu konstituantu bitka. Povijesnost i vremenitost stvorenja obezbožuje svijet, oduzima mu božansku kvalitetu, bez čega znanost o prirodi i o čovjeku ne bi uopće bila moguća. Obezboženje svijeta, međutim, ne znači njegovo obezvrjeđivanje, nego, naprotiv, njegovo pravilno vrednovanje. Svijet i taj zemaljski, tako ugroženi, osramoćeni, prolaznosti podložni život, vrijedan je, drag Bogu i častan u Božjim očima, toliko vrijedan da ga preuzima i Božja riječ koja se utjelovljuje. Po utjelovljenju

povijest i sve ljudsko postaje mjesto objave i iskustva živoga Boga, a da time, što je vrlo važno, nije potkopana ljudska odgovornost niti je Bog izjednačen sa svijetom.

Ni pluralizam kao veoma važna duhovna činjenica suvremenosti za Bibliju nije novost. Ona je pluralna i zastupnik pluralizma na svim razinama. Osim što sadrži mnoštvo knjiga, Biblija obiluje i mnogovrsnošću literarnih oblika i vrsta: zbirke zakona, povijesne knjige, molitveni psalmi, filozofsko-teološki traktati, ljubavne pjesme, slikovite pripovijetke, proroštva, mudre izreke, evanđelja, poslanice, apokaliptičke vizije. Svaka od tih vrsta ima svoj vlastiti govor, vlastito suglasje, svoju vlastitu pozadinu, vlastitu namjeru i vlastiti učinak. Mnogovrsnost oblika, tema, načina izražavanja, motiva, mnogovrsnost pitanja što ih ljudi postavljaju i odgovora koje prema shvaćanju biblijskih autora moraju čuti očituju njezino bogatstvo koje nije moguće reducirati na psihološki predodžbeni materijal ili socijalno-revolucionarni program, na pobožni priručnik ili stegovni pravilnik, na riznicu za dogmatske izričaje.

Kao knjiga života i vjere, Božje riječi i Crkve, Biblija združuje pogled na Boga i pogled na čovjeka, što joj omogućuje da predoči ljudsku stvarnost u svoj njezinoj složenosti, u svemu njezinu sjaju i bijedi. Ljudsko dostojanstvo i uspio život nisu utemeljeni na dobroj volji, na najboljim namjerama, na moralnom djelovanju, na velikim idealima, nego na Božjoj naklonosti, na Božjoj milosti koja ljude ne određuje prema njihovoj smrtnosti i krivnji, njihovoj bolesti i slabosti, nego im se baš u tome, u patnji kao i u smrti, Bog priopćuje kao Bog života.

Pismo je duša teologije, veli Koncil, a teologija sustavno i kritički promišlja vjeru i njezine praktične posljedice, teži joj dati egzistencijalnu težinu, egzistencijalnu uporabivost u životu pojedinca i vjerničke zajednice. Nije joj uloga biti unutarcrkveni mehanizam koji čuva *status quo* ili reproducira interpretacijske modele iz prošlosti, nego oslušivati nove kulturne i društvene činjenice, novo stanje svijesti, nove kulturne, političke, znanstvene i religiozne mentalitete, jednostavno imati sposobnost inkulturacije. Takva teologija, koja teži egzistencijalnoj uporabivosti, nije moguća bez Biblije. Biblijska inkulturiranost Božjega govora omogućuje joj da nastavi interpretativni proces objave, jer "Biblija sama, ustvari – kako tvrdi dokument Papinske biblijske komisije *Tumačenje Biblije u Crkvi* – od početka nije ništa drugo nego interpretacija." Bez pisamske logike, strategije, izričaja i interpretacije, bez pisamske inkulturiranosti, Božja ponuda i Istine teško može korespondirati čovjekovoj otvorenosti i usmjerenosti na I/istinu. A Božja ponuda istine, odnosno istina Pisma

nije jedino ni prvenstveno točnost njegovih naznaka o povijesnim događajima i datumima, nije u odgovoru na pitanje je li se ili nije sve dogodilo onako kako je zapisano. Istina Pisma je u njegovoj snazi da otvara čovjeka Bogu, njegovom spasiteljskom zahvatu, njegovoj vjernosti koja se očituje i ostvaruje u povijesti. Istina Pisma uvijek je spasenjska i teologalna. Ona je duša teologije.

Koncilski izričaj o Pismu kao duši teologije upozorava na dinamičke i povijesne, upravo pisamske, a ne statične i apstraktne kategorije povijesti spasenja. U Pismu izražen dinamizam Božjega spasiteljskoga djelovanja u čovječanstvu, koje preko različitih etapa nepovratno ide svojem eshatološkomu cilju, neizostavni je model svakog teološkog govora Crkve. Povijesni "sada" dijalogu s Bogom koji spašava potaknut je Pismom, ono ga usmjerava, promiče i čuva, ono je njegova "duša". Bez toga "sada" dijaloga po biblijskom modelu, teologija ostaje sterilna i najčešće vježbanje moždanih vijuga.

Govor o Bogu i uprisutnjenje Boga u konkretnu i sadašnju povijest temeljna je zadaća Crkve i teologije. Tu zadaću ni Crkva ni teologija ne mogu ostvariti bez trajnoga "aggiornamenta", bez Pisma koje im nudi evanđeoski i izvorni Kristov model govora o spasenju i ostvarenja spasenja. Taj pisamski Kristov model ne dopušta nikakvu okamenjenost i fosilizaciju u poviješću zajamčene strukture i apstraktno-idealne ili čak idealizirane istine. Kao što je Pismo plod povijesnoga susreta Božje i ljudske riječi, kao što je ono u svomu nastajanju i djelovanju uvijek živi organizam, tako će i teologija i Crkva, u oslanjanju na njega, uzimajući ga kao svoju "dušu", moći živjeti i preživjeti, moći će omogućavati susret Boga s konkretnim povijesnim čovjekom da bi ga spasio, da bi od ljudskoga napretka učinio svetu povijest koja ide prema eshatološkoj obnovi svega u Kristu. Bez Pisma kao Božjega govora, kao duše teologije, i teologija i Crkva su u opasnosti da budu i ostanu samo ljudski konstrukt ponude spasenja.

Marinko Vidović